ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ
ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΥΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ

ΕΤΟΣ Η΄. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗι 18 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1918. ΑΡΙΘ. 165

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Ὁμιλία σύντομος εἰς τὸν ἀπόστολον τῆς ΙΑ΄ Κυριακῆς Ματθαίου.—*Ἀρχιμ.* ***Ἀνδρ. Τριανταφύλλου***, Τὸ ἀκλόνητον τοῦ Χριστιανισμοῦ.—***Κωνστ. Παπαδημητρίου***, Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἐν Ἑλλάδι.—***Ν. Δ. Καλογεροπούλου***, Τὰ βυζαντινὰ μνημεῖα.—Μικρὰ ἄρθρα: ***Ε. Α. Κ.***, Ἀγαπᾶτε καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀδελφῶν σας.—Ἀνὰ τὸν τύπον.—Χρονικά: Ἐκκλησιαστικά.

ΟΜΙΛΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΝ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΤΗΣ ΙΑ΄ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΥ

Εἰς τὴν ἐποχήν μας τονίζονται πολὺ τὰ δικαιώματα καὶ ὑπάρχει, ὄχι πρὸς καλὸν βεβαίως, ἡ τάσις τοῦ νὰ παραβλέπωνται ἢ νὰ ὑποτιμῶνται τὰ καθήκοντα. Ὁ καθεὶς, εἴτε ἄρχων εἴτε ἰδιώτης, εἶνε ἕτοιμος νὰ διαλαλῇ ὅτι δικαιοῦται εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο· καθυστερεῖ ὅμως προκειμένου νὰ ἐνθυμηθῇ ταύτας ἢ ἐκείνας τὰς ὑποχρεώσεις του.

Τοῦ γνησίου χριστιανοῦ καὶ ἡ ψυχολογία καὶ ἡ διαγωγὴ κινοῦνται ἀπὸ διαφορετικὸν πνεῦμα. Γνωρίζει βεβαίως οὗτος καὶ ποῖον εἶνε τὸ δικαίωμά του, ἀλλὰ μὲ περισσοτέραν ἀκόμη προθυμίαν καὶ προσπάθειαν ζητεῖ νὰ μὴ λησμονῇ ποῖον εἶνε τὸ καθῆκόν του.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀπορρέει πρὸ παντὸς ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, ἡ ὁποία κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἀποτελεῖ τὸ γνησιώτερον κριτήριον καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν. Ἀπὸ δὲ τὰ πρώτιστα χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχῆς, ἥτις ἀγαπᾷ πράγματι, εἶνε ὄχι μόνον ἡ διάθεσις, ἀλλὰ καὶ ἡ πρᾶξις τῆς περισσοτέρας αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς παροχῆς περισσοτέρων ὑπηρεσιῶν ὑπὲρ τοῦ ὑποκειμένου τῆς ἀγάπης των.

Αὐτό, τὸ ὁποῖον συμβαίνει μεταξὺ τῶν μνηστευμένων, μεταξὺ τῶν συζύγων, μεταξὺ τῆς οἰκογενείας, μεταξὺ τῶν φίλων, ὅταν αἱ

καρδίαι εἶναι γεμᾶται ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὸ Εὐαγγέλιον ἀξιοῖ νὰ γίνεται ἀπὸ πάντα χριστιανόν, διὰ νὰ ἑλκύωνται κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀσφαλέστερον περισσότεραι ψυχαὶ εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ὀφείλομεν νὰ ρυθμίζωμεν τὴν ζωήν μας ὄχι τόσον κατὰ τοὺς κανόνας τῶν δικαιωμάτων μας, ὅσον κατὰ τὸν κώδικα τῶν καθηκόντων μας καὶ νὰ προβαίνωμεν ἑκουσίως καὶ εὐχαρίστως εἰς πᾶσαν παράλειψιν δικαιώματος καὶ εἰς πᾶσαν θυσίαν, ὅταν διὰ τῆς μιᾶς καὶ διὰ τῆς ἄλλης πρόκειται νὰ ἐξυπηρετηθῇ ὁ χριστιανικὸς φωτισμὸς καὶ ἡ ψυχικὴ τῶν ἀδελφῶν μας σωτηρία.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὑπῆρξεν ὁ μέγας κήρυξ καὶ ἐφαρμοστὴς τῆς τοιαύτης προσαρμογῆς καὶ διαρρυθμίσεως τοῦ βίου. Ποτέ του δὲν ἔκαμε τίποτε, τὸ ὁποῖον δικαίως θὰ ἐσκανδάλιζε ἔστω καὶ μίαν μόνην ψυχήν. Ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐδικαιοῦτο νὰ κάμῃ τι, τὸ παρέλειπε προθύμως, ὅταν ἀντελαμβάνετο ὅτι ἡ θυσία τοῦ δικαιώματος τούτου καὶ ἡ ἀνάληψις περισσοτέρου κόπου θὰ ἐξυπηρέτουν καλλίτερον τὴν δόξαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐνῷ δὲ προέβαινεν εἰς τοιαύτην ἀβαρίαν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων του, ποτὲ δὲν ἐστάθη ἐπιλήσμων ἢ καὶ ἐλλιπὴς εἰς ὁτιδήποτε εἰς τὸ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον καθῆκόν του.

Οὕτω, ὁ Παῦλος δὲν ἠθέλησε νὰ νυμφευθῇ, ἐνῷ ἄλλοι ἀπόστολοι ἦσαν νυμφευμένοι· ὄχι διότι τοῦτο δὲν ἦτο νόμιμον καὶ θεάρεστον, ἀλλὰ μόνον διότι ἔκρινεν ὅτι, θυσιάζων τὸ δικαίωμα τοῦτο, θὰ ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ ἀποτελεσματικώτερον ὁλόκληρον τὸν ἑαυτόν του ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν.

Ἕτερον παράδειγμα παρέχει ὁ τρόπος τῆς διατροφῆς του. Ἐνῷ ἠδύνατο, σύμφωνα καὶ μὲ αὐτὴν τὴν Ἁγίαν Γραφήν, νὰ διατρέφηται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς χάριν τῶν ὁποίων ὑφίστατο τόσους κόπους, αὐτὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀσκήσῃ τὸ δικαίωμά του τοῦτο. Διατί; Διότι εἰς τὰς διαφόρους πόλεις εὑρίσκοντο Ἰουδαῖοι ἢ εἰδωλολάτραι ἢ ψευδάδελφοι οἱ ὁποῖοι διέβαλλον τοὺς ἀποστόλους ὅτι ἐτρέφοντο εἰς βάρος ἄλλων. Διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ λοιπὸν πᾶσαν ἀφορμὴν πρὸς τὴν τοιαύτην διαβολήν, καὶ διὰ νὰ γείνῃ πειστικώτερος εἰς τὴν πρὸς τὸ Εὐαγγέλον ὑπηρεσίαν του, κατήργησε κάθε ἀνάπαυσιν διὰ τὸν ἑαυτόν του. Καὶ ὁ ἀκατάπαυστος αὐτὸς ἀγωνιστὴς καὶ κήρυξ τῶν θείων ἀληθειῶν κατεσκεύαζε τὴν νύκτα σκηνάς, διὰ νὰ πορίζῃ ὁ ἴδιος εἰς ἑαυτὸν τὸν ἄρτον του καὶ τὸ ἔνδυμά του.

Εἰς δὲ τὰ καθήκοντά του; Μὲ ποῖον ζῆλον καὶ μὲ πόσην προυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν ὑπεβάλλετο εἰς πάντα κόπον, ἔτρεχε πρὸς :άντα κίνδυνον καὶ ἔσπευδε καὶ ὥρμα εἰς πᾶσαν θυσίαν! Ἐφυλαίσθη πολλάκις, ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν λαβεν, ἐρραβδίσθη τρίς, ἐλιθοβολήθη ἅπαξ, ὑπέστη τρία ναυάγια, κινδύνευσεν εἰς βυθὸν θαλάσσης, εἰς περάσματα ποταμῶν, εἰς συνιντήσεις ληστῶν, εἰς ἐπιθέσεις ἐξ Ἰουδαίων, εἰς ἐπιθέσεις ἐξ εἰδωολατρῶν, εἰς ἐπιβουλὰς ἐκ ψευδαδέλφων, ἐκοπίασε καὶ ἐμόχθησεν, ιγρύπνησε πολλάκις, ὑπέστη δίψαν καὶ πεῖναν, ψύχη καὶ γυμνότητα. ζαὶ παρ᾽ ὅλα ταῦτα, ἔφερε τὸ βάρος τῆς καθημερινῆς μερίμνης :όσων ἐκκλησιῶν!

Τίς τῷ ἔδωκε τὴν πρὸς τοῦτο δύναμιν; Ἡ θεία χάρις; Βεβαίως ·αί. Ἀλλ᾽ αὕτη τῷ ἐπεδαψίλευε τόσην δύναμιν, διότι ἐπεβράβευε ὴν θαυμασίαν ἀγάπην του, τὴν ἀγάπην ἐκείνην, ἡ ὁποία δὲν ἐδίσταζε νὰ παραιτῇ τὰ δικαιώματά της, διὰ νὰ μοχθῇ ὑπερανθρώπως ιαὶ νὰ ἐκτίθεται εἰς πᾶσαν θυσίαν χάριν τοῦ καθήκοντός της.

Εἶνε τοῦτο εἰς ἔπαινον τοῦ Παύλου; Ἀλλ᾽ εἶνε καὶ εἰς διδασκαλίαν ἰδικήν μας. Πολλὴ προσήλωσις εἰς τὰ δικαιώματά μας μᾶς ιάμνη ἐγωϊστάς, ἀπαιτητικούς, βαρεῖς, τυρανικοὺς καὶ τυφλοὺς πρὸς ὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ τὰ πρὸς αὐτοὺς καθήκοντά μας· ὁπότε, ἀντὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς συμφωνίας, προάγεται ἡ ἀδικία ιαὶ ἡ σύγκρουσις. Ἀνάγκη δὲ νὰ ἐννοηθῇ ὅτι τότε τὰ δικαιώματα ὅλα θὰ γίνουν σεβαστά, ὅταν λείψουν οἱ ἄκαμπτοι αὐτοὶ δικαιωιατοῦχοι, οἱ ὁποῖοι, εἴτε ἐν τῇ πολιτείᾳ, εἴτε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἴτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ, εἴτε ἐν τῷ οἴκῳ, ἀπαιτοῦν ὁ καθεὶς μόνον ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του· καὶ ὅταν ἕκαστος ἀναγνωρίσῃ ὅτι καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνθρώπινον συμφέρον ἐξυπηρετοῦνται μόνον ὅπου ἀναπτύσσεται ἡ ἅμιλλα ποῖος νὰ προηγηθῇ τοῦ ἄλλου εἰς παροχὴν διακονίας καὶ εἰς τὴν μετὰ ζήλου καὶ ἀγάπης ἐκτέλεσιν τοῦ ἀδελφικοῦ καθήκοντος.

ΤΟ ΑΚΛΟΝΗΤΟΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

(Ἐξ ἀφορμῆς ἑνὸς βιβλίου τοῦ Βύχνερ).

Α΄

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπέδειξεν ὅτι οὗτος τότε δύνατα νὰ δράσῃ καὶ νὰ μεγαλουργήσῃ, ὅταν ἔχηται στερρῶς τοῦ χριστια νισμοῦ, ὅστις τυγχάνει ἡ κατ' ἐξοχὴν θρησκεία τῆς ἑνότητος, τῆ ζωῆς, τῆς ἐμπνεύσεως, τῆς ἰσχύος καὶ τῆς μεγαλύνσεως. Ὁ Ἕλλη ἀρχῆθεν ἐνέμεινε στερρὸς εἰς τὴν θρησκείαν ταύτην καὶ πρὸς ἀνά πτυξιν αὐτῆς παρέσχε τὰς ὑψηλὰς θεωρητικὰς αὐτοῦ τάσεις καὶ τὴ ἔμφυτον ψυχικὴν ἁγνότητα· ἀλλ' ἐνίοτε ἕνεκα διανοητικῶν προϊόν των, ἔξωθεν εἰσαγομένων, τινὲς τῶν μὴ ἐμβριθῶς ἐξεταζόντων τὰ πράγματα διατρέχουσι τὸν κίνδυνον ὅπως ἴδωσι κλονιζομένας τὰ πρὸς τὴν θρησκείαν πεποιθήσεις αὐτῶν, διότι τὰ διανοητικὰ ταῦτ προϊόντα περιέχουσιν ἐσφαλμένας καὶ ἀνιστορήτους κρίσεις περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, παραγνωριζούσας τὴν μεγάλην πνευματικὴν καὶ ἠθι κὴν δύναμιν αὐτοῦ, τὴν ἔκτακτον σημασίαν καὶ τὰ μεγάλα κα καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἐπήνεγκεν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστο ρίᾳ γενικῶς, καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ βίῳ ἑκάστου ἀνθρώπου εἰδικῶς Ἡ καταπολέμησις καὶ ἀναίρεσις τῶν ἐσφαλμένων τούτων κρίσεω εἶναι ζήτημα οὐχὶ μόνον ἐκκλησιαστικόν, ἀλλὰ καὶ ἐθνικόν, καθόσο παρ' ἡμῖν τοῖς Ἕλλησι θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν φρόνημα στενῶ συνδέονται καὶ ἀλληλεπιδρῶσιν· ἅμα δέ, βαθύτερον ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος, τυγχάνει καὶ ζήτημα πολιτισμοῦ, διότι κατάρριψις τοῦ κύρους τοῦ χριστιανισμοῦ εἶναι κατάρριψις αὐτοῦ τούτου τοῦ πολι τισμοῦ, αὐτῆς ταύτης τῆς γενικῆς τάξεως καὶ εὐκοσμίας, ὧν πρόμα χος πάντοτε διετέλεσεν ὁ χριστιανισμός.

Ἵνα χαράξωμεν τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς, ὡρμήθημεν ἐκ βι βλίου, ὅπερ παρουσιάζεται μετὰ τῆς ἀξιώσεως ὅτι ἀντιπροσωπεύε τὰς ἀρχὰς καὶ κατακτήσεις τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης. Εἶναι τὸ βιβλίο τοῦ Βύχνερ «Ὁ κατ' ἐπιστήμην ἄνθρωπος». Γράφεται ἐν αὐτῷ ὅτ ὁ χριστιανισμὸς εὑρίσκεται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμα καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα ἡ τελικὴ αὐτοῦ τύχη ἐν τῷ μέλλοντι εἶνα ζήτημα χρόνου. Ἀλλὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι οὐδεμία σύγκρουσι

μεταξὺ χριστιανισμοῦ καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν δύναται νὰ ἐμφυλοχωρήσῃ, ὅταν παρὰ τούτων τηρῆται ἡ ἐπιστημονικὴ ἁβρότης· ὁ χριστιανισμὸς ἐξετάζει ζητήματα πνευματικά, ἄυλα καὶ ἀόρατα, αἱ δὲ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἀσχολοῦνται εἰς τὰ περὶ συνθέσεως καὶ διαχωρισμοῦ τῶν ὑλικῶν μορίων καὶ εἰς τὰ τῶν ἐξ αὐτῶν παραγομένων δυνάμεων· αὗται ἀποβλέπουσιν εἰς τὸν ἔξω ἄνθρωπον, ἐκεῖνος δὲ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Τινὲς ὅμως τῶν φυσιοδιφῶν, αὐτόκλητοι εἰσερχόμενοι εἰς ξένας σφαίρας καὶ θεωρίας, ὡς ἀπὸ τρίποδος ἀποφαίνονται περὶ ζητημάτων, δι' ἃ ἀπαράσκευοι ὑπάρχουσι· δὲν εἶναι ἑπομένως αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι αἱ ἄγουσαι εἰς τὰ αὐθαίρετα ταῦτα πορίσματα, ἀλλ' ἡ ἐσφαλμένη ἀντίληψις τῶν ὁρίων αὐτῶν καὶ ἡ μετὰ προκαταλήψεως κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀσχολία περὶ αὐτάς. Ὑπὸ κορυφαίων φυσιοδιφῶν καὶ ἄλλων δεινῶν τῆς Εὐρώπης ἐπιστημόνων, ἀνασκευασάντων τὰς τοιαύτας ἐν ὀνόματι δῆθεν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐξενεχθείσας θεωρίας, ἀπεδείχθη ὅτι ἄριστα δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἁρμονία μεταξὺ χριστιανισμοῦ καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς ζημίας τῆς δογματικῆς οὐσίας τοῦ χριστιανισμοῦ· αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, ἵνα συμπληρῶσι τὰ ἐν αὐταῖς κενά, κατ' ἀνάγκην θὰ προστρέχωσι πρὸς τὸν χριστιανισμόν, ὅστις παρέχει τὰς λογικωτέρας διδασκαλίας περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ αἰτίας τῶν ὄντων· ἑπομένως καλῶς ἐξεταζόμεναι θὰ ὁδηγῶσι πρὸς αὐτόν· ὡς δὲ μέχρι τοῦδε οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἐπιστήμη ὑπεσκέλισεν αὐτόν, οὕτω καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· τὸ παρελθὸν τοῦ χριστιανισμοῦ εἶναι ἱκανὸν νὰ πείσῃ πάντα καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ· ἡ ἱστορία διδάσκει ὅτι πολεμηθεὶς οὗτος μετὰ λύσσης ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ παρὰ δεινοτάτων ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν πολεμίων, οὐδὲν ἔπαθεν, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἡδραιώθη καὶ ἐμεγαλύνθη ἔτι μᾶλλον, τούτους δὲ συνέτριψεν ὡς σκεύη κεραμέως, ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτῶν πολέμου νικηφόρος καὶ ἀκμαιότερος· τὰ πράγματα ἀπέδειξαν καὶ ἀποδεικνύουσιν ἀψευδεῖς καὶ ἀκαταμαχήτους τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος «πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσι τῆς Ἐκκλησίας».

Ἀναφέρεται περαιτέρω ἐν τῷ βιβλίῳ ὅτι αἱ ἠθικαὶ ἀρχαὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἦσαν ἐνίοτε κάλλιον γνωσταὶ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας ἀνθρωπότητος καὶ ὅτι ἐν τῷ βουδδισμῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ζωροάστρου διδάσκεται ὑπερτέρα τοῦ χριστιανισμοῦ ἠθική· τίθεται δὲ καὶ

ὁ ὑπαινιγμὸς ὅτι, ἐπειδὴ ὁ χριστιανισμὸς εἶναι ὀλιγαριθμότερος τῶν ἄλλων θρησκευμάτων, δὲν εἶναι κατὰ τὸ περιεχόμενον ὑπέρτερος αὐτῶν. Ἀλλ᾽ εἶναι μέγιστον τόλμημα καὶ αὐτόχρημα ἐπιστημονικὸν θράσος τοιαύτη σύγκρισις καὶ παραβολή. Ὑπέρτεραι τοῦ χριστιανισμοῦ αἱ ἠθικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἀρχαίας ἀνθρωπότητος καὶ τὰ φαντασιώδη ἐκεῖνα καὶ παράλογα θρησκευτικὰ συστήματα; Καὶ ὁ γενικώτατον βλέμμα ῥίπτων ἐπὶ τοῦ μὲν καὶ ἐπὶ τῶν δὲ πρὸ ποίου ἀπεράντου χάσματος εὑρίσκεται! Παρὰ τῷ χριστιανισμῷ διδασκαλία περὶ Θεοῦ φέρουσα εἰς τελείαν ἁρμονίαν πνεῦμα καὶ φύσιν, διδασκαλία περὶ παρούσης καὶ μελλούσης ζωῆς λογικὴ καὶ παρήγορος, κοσμιότης καὶ εὐπρέπεια ἐν πᾶσιν, ἐνίσχυσις τῶν διανοητικῶν τάσεων τοῦ ἀνθρώπου, ἐξαγωγὴ αὐτοῦ ἀπὸ παντὸς χυδαϊσμοῦ καὶ ἀτομισμοῦ· παρ᾽ ἐκείνοις δὲ διδασκαλία συσκοτίζουσα τὴν διάνοιαν, διδασκαλία στερουμένη ἐσωτερικῆς ἠθικῆς ζωῆς, διδασκαλία περὶ ἠθικῆς αἴρουσα αὐτὴν τὴν ἠθικήν· διότι ἡ ἔκστασις, ἥτις παρ᾽ αὐτοῖς θεωρεῖται ὡς ὁ ὕψιστος βαθμὸς τῆς τελειότητος, εὑρίσκεται κατὰ βάθος εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἀγάπην, ἣν ἐπαγγέλλοντα διδάσκοντα τὰ θρησκευτικὰ ἐκεῖνα συστήματα· διότι διὰ τῆς ἐκστάσεως ἀποξενοῦται ὁ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, καθίσταται ἀνίκανος ἵνα ἐξασκήσῃ τὴν ἀγάπην, ἐκτελῶν ἔργα αὐταπαρνήσεως ὑπὲρ τοῦ πλησίον καὶ ἐμπεδοῦται εἰς τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ οἱονεὶ τὴν λατρείαν αὐτοῦ πρὸς ἑαυτόν· τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἱστορία, ἀποδεικνύουσα ὅτι οὐδὲν ἔξοχον ἀγάπης ἔργον παρ᾽ αὐτοῖς παρήχθη, τοὐναντίον δὲ ἀπανθρωπία διέκρινε τοὺς ὀπαδοὺς τῶν θρησκευμάτων ἐκείνων. Συνέπεια δ᾽ ὡσαύτως τῆς τοιαύτης πλημμελοῦς αὐτῶν ἠθικῆς διδασκαλίας τυγχάνει καὶ ἡ παρ᾽ αὐτοῖς ἀπαντῶσα νηπιώδης πνευματικὴ κατάστασις· διότι ὅταν τις τὴν ἔκστασιν ταύτην, τὴν κατὰ μόνας θεωρίαν τοῦ θείου φαντάζηται ὡς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς τελειότητος αὐτοῦ δὲν εὑρίσκει οὔτε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, οὔτε τὸν κατάλληλον τρόπον ὅπως τονώσῃ τὰς διανοητικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ προαγάγῃ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλανθρωπίαν· ἐν ᾧ τοὐναντίον ὁ χριστιανισμός, θέτων τὸν ἄνθρωπον ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου, ἐργαζόμενον καὶ μοχθοῦντα ὑπὲρ τοῦ πλησίον, ἐνισχύει τὸ σπουδαιότερον ἐλατήριον τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς παραγωγῆς ἔργων ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως, ὁποῖαι παρατηροῦνται παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς λαοῖς

Δεδόσθω ὅμως πρὸς στιγμὴν ἡ ἄτοπος καὶ βλάσφημος ὑπόθεσις ὅτι ἦσαν κάλλιον γνωσταὶ αἱ ἠθικαὶ ἀρχαὶ τοῦ χριστιανισμοῦ παρ᾽ ἀρχαίοις λαοῖς καὶ θρησκεύμασι. Δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ ἐφαρμοσθῶσι· τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἱστορία τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, οἵτινες ἐξήνεγκον μέν τινας ὀρθὰς περὶ ἠθικῆς ἰδέας, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ οἱ ἴδιοι ἠδυνήθησαν πλήρως νὰ ἐφαρμόσωσι ταύτας· ἔλειπεν ἀπὸ τούτων, ἔλειπεν ἀπὸ τῶν διαφόρων ἄλλων θρησκευμάτων, ἡ μυστικὴ ἑλκτικὴ τῆς ψυχῆς δύναμις, ἡ δεσμεύουσα καὶ πνευματικῶς αἰχμαλωτίζουσα τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ἠθικῆς, ἣν δύναμιν μόνον ὁ χριστιανισμὸς κατέχει, ὡς ἡ ἱστορία καὶ ἡ πεῖρα περὶ αὐτοῦ βεβαιοῖ καὶ ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν, τὴν θείαν προέλευσιν καὶ τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ πάσας τὰς διδασκαλίας τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἄλλων θρησκειῶν.

Καίτοι δὲν εἶναι ὀλιγαριθμότερος τῶν ἄλλων θρησκευμάτων, ἐν συνόλῳ λαμβανομένων, ἐν τούτοις τὸ μέλλον ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ ὑπάρχει, διότι οἱ λαοὶ ὅσῳ μᾶλλον ἐκπολιτίζονται καὶ ἀναπτύσσονται, τοσούτῳ μᾶλλον αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην ἵνα ἀσπασθῶσι τὸν χριστιανισμόν· τοῦτο δὲ ἐπικυροῦσι καὶ αἱ χριστιανικαὶ πρὸς προσηλυτισμὸν ἀποστολαὶ παρὰ τοῖς μὴ χριστιανικοῖς λαοῖς, αἵτινες ἐπιτυγχάνουσι καὶ φέρουσι περισσότερα ἀποτελέσματα παρὰ τοῖς μᾶλλον πεπολιτισμένοις ἐξ αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ τὸ μέλλον ἀνήκει εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον, ὀφείλομεν νὰ πιστεύσωμεν ἀκραδάντως ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ᾽ ἣν θὰ ἐκπληρωθῇ ὁ λόγος, ὃν εἶπε τὸ ἀψευδὲς τοῦ Χριστοῦ στόμα, ὅτι ὁ κόσμος σύμπας «γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν».

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤ. ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

(Συνέχεια τῆς σελ. 444).

Ἐθεώρησα ἀναγκαίαν τὴν ἀνασκόπησιν τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ἅπαξ ἔτι ὅτι οὐδὲν καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ ὅτι τἀπασχολοῦντα ἡμᾶς σήμερον ζητήματα ἀπησχόλησαν πολὺ πρὸ ἡμῶν ἄλλους λαοὺς κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐξελίξεως τῆς μουσικῆς. Αἱ περίφημοι συζητήσεις περὶ σημειογραφίας, περὶ τονιαίων

διαστημάτων, περὶ μονοφωνίας καὶ πολυφωνίας κ.τ.λ. προεκλήθησαν εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ σχολαστικοὺς διδασκάλους καὶ μικρᾶς ἐμπνεύσεως μουσικούς. Ἀλλὰ τὴν μουσικὴν ἐδημιούργησαν καὶ προήγαγον οἱ ***καλλιτέχναι.*** Ἀναμένομεν καὶ ἡμεῖς τὸν καλλιτέχνην μας, τὸν ἐθνικὸν συνθέτην, ὁ ὁποῖος θὰ ἐμπνευσθῇ ἀπὸ τὰ θαυμάσια βυζαντινὰ καὶ δημώδη ἡμῶν ᾄσματα καὶ θὰ δημιουργήσῃ τὴν ***νεοελληνικὴν μουσικήν***[1].

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔχομεν καθῆκον νὰ προπαρασκευάσωμεν τὴν ἐξέλιξιν.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τῆς προπαρασκευῆς πρωτίστως θέλει συμβάλει καὶ παρ᾽ ἡμῖν ἡ Ἐκκλησία, διότι εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι προστατεύσασαι τὴν καλλιτεχνίαν προσέφερον μεγίστην συμβολὴν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐπρέπειαν καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τέχνην καθόλου διὰ τῆς καλλιεργείας καὶ διαδόσεως τῆς μουσικῆς. Καὶ ἡ διάδοσις τῆς μουσικῆς θεωρεῖται, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τὰ κυριώτερα μέσα διὰ τὴν αἰσθητικὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν λαῶν.

«Ἰδοὺ διατί σήμερον — λέγει διαπρεπὴς ἕλλην θεολόγος — τὰ ἔθνη ἁμιλλῶνται νὰ προαγάγωσι τὴν καλλιτεχνίαν, ἧς ἀνεγνώρισαν τὴν θετικὴν ἀξίαν ἐν τῇ πνευματικῇ ἀναπτύξει καὶ μορφώσει καὶ τῷ ἐξευγενισμῷ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Εἰς ὅλας τὰς πεπολιτισμένας χώρας γίνεται μεγάλη περὶ τὰς καλὰς τέχνας ζύμωσις, καθ᾽ ἑκάστην ἐγείρονται ναοὶ τῆς τέχνης, παραλλήλως δὲ πρὸς τὰ ποικίλα ἠθικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα ἀπασχολοῦσι τοὺς λαοὺς καὶ τὰ διὰ τῶν καλῶν τεχνῶν ἐκφραζόμενα προβλήματα τῆς αἰσθητικῆς. Οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες καὶ τὰ Κράτη ἑκασταχοῦ ἐνισχύουσι τὰς ἀναφαινομένας μεγα-

---

[1] Αἱ γενόμεναι μέχρι τοῦδε ἐλάχισται ἀπόπειραι ἐλευθέρας ἐπεξεργασίας βυζαντινῶν ᾀσμάτων ἀπέδειξαν ὅτι ταῦτα εἶναι πρώτης τάξεως θέματα πρὸς ἀνάπτυξιν, καὶ συγχρόνως ὅτι διὰ τοὺς Ἕλληνας μουσουργοὺς ἀνοίγεται εὐρὺ στάδιον πολυτίμων ἐμπνεύσεων. Ἀναφέρομεν τὰς ὡραίας ἀναπτύξεις τοῦ Χριστὸς ἀνέστη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Σ. Σαμάρα ἐν τῇ «Κρητικοπούλᾳ» καὶ τοῦ Ἡ Παρθένος σήμερον ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Καλομοίρη ἐν τῷ μελοδράματι «Τὸ δαχτυλίδι τῆς μάννας». Παρόμοιαι ἐργασίαι ἐγένοντο καὶ παρ᾽ ἄλλων μουσικῶν, ὡς ἀναφέρει εἰς τὰ ἐν τῇ «Ἑσπερίᾳ» ἄρθρα του ὁ ἐν Παρισίοις τὸν καλὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς ἀγωνιζόμενος κ. Πετρίδης (Ἑσπερία, ἔτος α´ ἀριθ. 20 σ. 316, ἀριθ. 22 σ. 348, ἀριθ. 24 σ. 380, ἀριθ. 25 σ. 398, ἀριθ. 26 σ. 429).

λοφυΐας, μετ᾽ ἐγκαυχήσεως δὲ καὶ τιμῆς ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν φέρονται ἐν θαυμασμῷ τὰ ὀνόματα τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν» [1]. Ἡ τέχνη εἶναι γενικῶς καὶ παγκοσμίως ἀνεγνωρισμένη ὡς ἀνάγκη τῆς ζωῆς τῶν λαῶν, ἀποτελεῖ δὲ μετὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων καθόλου τὸν δείκτην τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου των [2]. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἰσῆλθεν ἐνωρὶς εἰς τὸν δρόμον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐν σμικρῷ χρόνῳ ἐπετέλεσε μεγίστας προόδους, ἃς μετὰ δικαίας ὑπερηφανείας θέλει ἐπιδείξει κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς ὅσονούπω συμπληρουμένης α΄ ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ 1821. Χάρις εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν ἡ Ἑλλὰς ἀπέκτησε πανεπιστήμια, πολυτεχνεῖα, μουσεῖα, ᾠδεῖα, θέατρα μουσικὰ καὶ δραματικά, στάδια, πινακοθήκας καὶ δὲν εἶναι ὀλίγοι οἱ Ἕλληνες καλλιτέχναι οἱ τιμήσαντες καὶ τιμῶντες καὶ ἐν τῇ ξένῃ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἀφ᾽ ἑτέρου ἔλαβεν ἐνωρὶς πρόνοιαν διὰ τὴν αἰσθητικὴν μόρφωσιν τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας καὶ μεριμνᾷ νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ὅ τι χρήσιμον καὶ θετικὸν ὑπέδειξαν τὰ μεγάλα Κράτη καὶ τὰ συνέδρια τῶν σοφῶν παιδαγωγῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διδαγμάτων καὶ τῶν ἀρχῶν τῶν μεγάλων φιλοσόφων Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους, Schiller κ. ἄ.

Εἰς τὸ γενικὸν τοῦτο ρεῦμα τῆς προόδου μόνον ἡ ἐκκλησ. μουσικὴ ἔμεινεν, ὡς εἴδομεν, στάσιμος. Καὶ οὕτως, ἐνῷ αἱ ξέναι Ἐκκλησίαι ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσι καλλιτεχνικὰ ἀριστουργήματα, ἡμεῖς καθυστερήσαμεν ἕνα ὁλόκληρον αἰῶνα συζητοῦντες ἀκόμη ἂν ἡ μουσικὴ εἶναι δόγμα καὶ ἂν ἡ τέχνη ἔχῃ σπουδαίαν σημασίαν ἐν τῇ λατρείᾳ! Αἱ περὶ ἐκκλησίας καὶ θεάτρου συζητήσεις [3] αἱ ἐγερθεῖσαι πρό τινων ἐτῶν ἐξ ἀφορμῆς τῆς παρουσίας ἀνωτέρων κληρικῶν εἰς τὴν ἐπινίκιον συναυλίαν τοῦ Ὠδείου τῆς 7 Δεκεμβρίου 1913 ἀπέδειξαν ὅτι διατηροῦνται ἀκόμη αἱ πεπαλαιωμέναι ἀντιλήψεις καὶ ὅτι ἀπαιτεῖται πολλὴ καὶ ἐπίπονος ἐργασία διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς καλλιτεχνίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

---

[1] *Γρ. Παπαμιχαήλ,* Ἐκκλησία καὶ θέατρον σ. 145.

[2] *H. Taine,* Philosophie de l'art, Paris, 9me édit. Vol. I p. 105-106.

[3] Ἐξ ἀφορμῆς τῶν περιφήμων ἐκείνων συζητήσεων ἦλθεν εἰς φῶς ἡ λαμπρὰ μελέτη τοῦ κ. Γρ. Παπαμιχαὴλ «Ἐκκλησία καὶ θέατρον» Ἀλεξάνδρεια 1916.

Ἀλλ᾽ ἔχομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ σημερινὴ Ἐκκλησία τῶν φωτεινῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν τολμηρῶν ἀποφάσεων δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὸ μουσικὸν ζήτημα τὴν πρέπουσαν καλλιτεχνικὴν κατεύθυνσιν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μέτρων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐν μέρει ἐδοκιμάσθησαν εἰς ἄλλας χώρας καὶ ἤγαγον, ὡς εἴδομεν, εἰς θετικὰ ἀποτελέσματα. Τὰ μέτρα δὲ ταῦτα εἶναι:

1) ***Ἡ μεταγραφὴ τῶν βυζαντινῶν μελῳδιῶν εἰς τὴν διεθνῆ μουσικὴν σημειογραφίαν καὶ ἡ κωδικοποίησις αὐτῶν*** (καθ᾽ ὃν τρόπον ὑπεδείξαμεν ἐν ἀρχῇ)[1].

2) ***Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐκκλ. μουσικῆς ἐν εἰδικῇ Σχολῇ.*** Ὡς τοιαύτη δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἡ βυζαντινὴ Σχολὴ τοῦ Ὠδείου, ριζικῶς ὅμως ἀναδιοργανουμένη.

3) ***Ἡ ὑποστήριξις τῶν ἀποτελεσματικῶς ἐργαζομένων διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐκκλησ. μουσικῆς καὶ ἡ διὰ μουσικῶν διαγωνισμῶν ἀνάπτυξις ὑπὲρ αὐτῆς τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν Ἑλλήνων μουσουργῶν.***

4) ***Ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἱεροψαλτῶν καὶ τῶν διευθυντῶν ἐκκλησ. χορῶν ὡς δημοσίων ὑπαλλήλων.***

5) ***Ἡ κατ᾽ ἀνάγκην σύστασις ἰδιαιτέρου γραφείου παρὰ τῷ ἐκκλησ. τμήματι τοῦ Ὑπουργείου τῆς παιδείας πρὸς διακανονισμὸν τῶν ἀφορώντων τὴν ἐκκλ. μουσικήν:*** προσόντα ἱεροψαλτῶν, διευθυντῶν χορῶν καὶ χορῳδιῶν, διαβαθμίσεις, διορισμοί, προαγωγαί, μισθοί, συντάξεις, σχέσεις πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῶν ναῶν καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς ἱερεῖς, ἀνωτέρα ἐποπτεία, ποιναί, τρόπος ἀπολύσεως κ. ἄ., ***δι᾽ ὧν θέλει ἐπιτευχθῇ ἡ ἠθικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀνύψωσις τοῦ σήμερον εἰς τὴν τύχην του ἐγκαταλελειμμένου ἱεροψάλτου.***

6) ***Ἡ ἐξέλεγξις τῶν διαφόρων ἐν χρήσει μουσικῶν συστημάτων καὶ ἡ ἐκκαθάρισις τῶν ἐπαγγελλομένων τοὺς ἱεροψάλτας καὶ τοὺς διευθυντὰς τῶν ἐκκλησ. χορῶν.***

Διὰ τοῦ τελευταίου τούτου μέτρου θὰ ἐκλίπῃ ἡ φοβερὰ συνήθεια κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ πρῶτος τυχὼν κανταδόρος τοῦ δρόμου αὐτοχειροτονεῖται εἰς διευθυντὴν ἐκκλησ. χοροῦ, καὶ ὁ πλέον ἀξιολύπητος κανδηλανάπτης δύναται νὰ διεκδικῇ τὴν θέσιν τοῦ ψάλ-

---

[1] «Ἐκκλησ. Κήρυξ», ἔτος Η´ ἀριθ. 156 σ. 311.

του, διότι κατορθώνει, ὡς κοινῶς λέγεται, «ὅπως-ὅπως νὰ βγάζῃ τὸν παπᾶ» [1].

Θὰ εἶναι εὐτύχημα ἐὰν ὁ ὑπέροχος Ἱεράρχης ὁ ἀνελθὼν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἐγκαινιάσῃ τὴν ὑπὲρ τῆς ἑλλην. Ἐκκλησίας δρᾶσιν αὐτοῦ διὰ τῆς διαρρυθμίσεως τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς συμφώνως πρὸς τὸν ἐθνικὸν ἡμῶν χαρακτῆρα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ἡμῶν ζωῆς.

Εἶναι καιρός, ὡς ἐλέχθη, αἱ πύλαι τῶν ναῶν νὰ ἀνοιχθῶσι στοργικαὶ πρὸς τὴν τέχνην καὶ τὸ πνεῦμα τῆς καλαισθησίας νὰ ἀφεθῇ ἐλεύθερον νὰ ἐπιπνεύσῃ εἰς τὴν θρησκευτικὴν παράστασιν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν λατρείαν τῆς ἑλλην. ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διότι θρησκευτικὴ ἀκμὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ χωρὶς συγχρονισμὸν τοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος πρὸς τὸ γενικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς.

Κωνστ. Παπαδημητρίου.

ΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Η ΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΣ. — ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΤΟΣ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΑΥΤΗΣ. – ΑΙ ΦΘΟΡΑΙ

(Συνέχεια τῆς σελ. 412).

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Καλαβρύτων, ἐκτὸς τῶν μικροτέρων πολλῶν μνημείων, ὑπάρχουσιν αἱ δύο περίφημοι καὶ ἱστορικαὶ μοναὶ τῆς Ἁγίας Λαύρας καὶ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ἡ εἰς αὐτὰς μετάβασις εὐτυχῶς εἶναι εὐχερεστέρα, γινομένη διὰ τοῦ ὀδοντωτοῦ σιδηροδρόμου Διακοφτοῦ-Καλαβρύτων. Ὁ εὐλαβὴς προσκυνητὴς πρὶν ἢ

---

[1] Ὁ γνωστὸς μουσικολόγος *Père J. B. Rebours*, γνωρίσας ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, γράφει ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: «La musique ecclésiastique est ignorée de ceux qui par professionnel devraient la connaître! Aussi voit-on les plus belles pièces, à peine reconnaissables! Nous serions tentés de nous arrêter; cependant il faut avoir quelquefois le courage de tout dire, comme aussi de tout entendre: *L'oriental est essentiellement routinier en fait de musique; or. vouloir concilier l'idée de l'art réel avec une misérable routine, n'est ce pas une utopie! C'est donc là le grand mal; c'est là qu'il faut combattre d'abord*. (Traité de psaltique [Théorie et pratique du chant dans l'Église grecque] par le Père J. B. Rebours, Paris 1906 p. XIV).

εἰς τὰς μονὰς ταύτας φθάσῃ ἀπολαύει καὶ τῶν θαυμασίων φυσικῶν καλλονῶν, ἀναπολῶν τὴν γόησσαν φύσιν τοῦ μαγικοῦ Τυρόλου πέραν τοῦ Μπόζεν μέχρι τῶν ὁρίων τῆς νοτίου Βαυαρίας, ἐν ᾗ ὑπάρχουσιν ὁ ναΐσκος καὶ ἡ στήλη τοῦ Ὄθωνος, τὰ εἰς ἀνάμνησιν τῆς εἰς Ἑλλάδα καθόδου αὐτοῦ καὶ τῶν στιγμῶν τοῦ χωρισμοῦ αὐτοῦ ἀνεγερθέντα. Ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς φύσεως κατάπληξιν ὑπερβάλλει ὁ σεβασμὸς καὶ ὁ θαυμασμός, ὃν προκαλοῦσιν αἱ δύο αὗται ἱστορικαὶ καὶ σεβάσμιαι μοναί. Ἀκολουθήσωμεν νῦν τὴν πρὸς τὴν ἱστορικωτέραν, τὴν Λαύραν, ὁδόν. Ἐκ τοῦ μακρόθεν ἀκόμη ὁ ἀνερχόμενος πρὸς αὐτὴν μεθ᾽ ὥρας ἀπὸ τῶν Καλαβρύτων ὁδὸν διακρίνει τὴν νεωτέραν μονήν, ἧς ὁ ναὸς μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἰμπραὴμ καὶ τὸν σεισμὸν τοῦ 1839 ἀνηγέρθη τῷ 1844, τὴν ἱστορικὴν ὁμοίως πλάτανον καὶ ἀριστερώτερον τὴν πυρποληθεῖσαν παλαιοτέραν (4 Μαΐου 1826) ἱστορικὴν μονήν, ἧς τὴν πυρπόλησιν παρηκολούθησεν ὁ ἐρημωτὴς Αἰγύπτιος καθήμενος ὑπὸ τὴν πλάτανον ταύτην. Ἐν τῇ μονῇ δὲ ταύτῃ ὑπάρχουσιν ἱκανὰ ἄξια λόγου εἰκονογραφικὰ δείγματα τοῦ τε ΙΖ′ καὶ ΙΗ′ αἰῶνος. Καὶ πρῶτον ἐν τῇ παλαιᾷ μονῇ τῇ κτισθείσῃ τῷ 1600 περίπου ὑπὸ τοῦ μακαρίου μοναχοῦ Ἰωάννου διακρίνονται αἱ παλαιότεραι τοιχογραφίαι ποιηθεῖσαι τῷ 1645 (͵ΑΧΜΕ′ ἢ ͵ΖΡΝΓ′ ἀπὸ κτ. κ.) ὑπὸ τοῦ Ἀνθίμου ἱερομονάχου, δαπάνῃ τῶν εὐλαβῶν γονέων τῆς ὡς ἐκ θαύματος σωθείσης ἀπό τινος λύκου κόρης αὐτῶν, καθ᾽ ἃ γράφεται, τῇ θαυμαστῇ βοηθείᾳ τῆς Θεοτόκου. Ὡς δ᾽ εἶναι γνωστὸν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης καταλιπὼν τὴν μοιχαλίδα αὐτοῦ σύζυγον ἔκτισε τὴν παλαιὰν μονὴν ἐγγὺς τῶν λειψάνων παλαιοτάτου κτίσματος ἀνεγερθέντος τῷ 961, κατὰ παλαιὰν ἱστορίαν τῆς μονῆς, ὑπὸ μοναχοῦ τινος Εὐγενίου ἐλθόντος ἐξ Ἁγίου Ὄρους. Ὁ ναὸς δ᾽ οὗτος τοῦ Ἰωάννου εἶναι ὁ οὕτω καλούμενος «Παλαιὰ Λαύρα», ὢν σήμερον παλαιὸν παρεκκλήσιον. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τῆς Ἐπαναστάσεως σῴζονται τοιχογραφήματα τοῦ 1734 ποιηθέντα ὑπὸ Χρίστου τινὸς ἐξ Ἀγράφων ἐπὶ ἡγουμένου πιθανῶς Τιμοθέου ἐκ Βισοκᾶς τὸ ἐπώνυμον Βερίνη, ὅστις οὐ μόνον τὸν νάρθηκα ἐκόσμησεν, ἀλλὰ καὶ τὸ τέμπλον, καὶ ἄλλα ἐποίησεν. Εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἡγουμενείας αὐτοῦ ἀνάγουσι καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ ἱστορικὸν λάβαρον τῆς «Κοιμήσεως», τὸ ὁποῖον ἐκόμισεν εἰς τὴν μονὴν ταύτην ὁ μετοχίτης μοναχὸς Νεόφυτος ὁ ἐκ χωρίου Τζετζεβᾶς «κεντισμένον διὰ μαγγάνου».

Ἀλλ᾽ ἐκτὸς τῆς μονῆς ταύτης καὶ ἡ ἑτέρα, ἡ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, εἶναι ἐπίσης ἀξιόλογος διὰ τὸν καλλιτεχνικὸν αὐτῆς πλοῦτον. Ἐν ταύτῃ ὡσαύτως διακρίνει τις εἰκόνας δύο ἐποχῶν τοῦ ΙΖ′ καὶ ΙΗ′ αἰῶνος, καὶ τὰ ὀνόματα δύο ζῳγράφων, ὧν τὸν παλαιότερον καὶ προηγουμένως ἐσημειώσαμεν. Εἶναι δ᾽ οὗτος ὁ Μανουῆλος ὁ

ἱερεὺς ὁ Ἀνδρόνης ἐκ Ναυπλίου, ὁ ζωγραφήσας εἰκόνας τῷ 1653 (ͅΑΧΝΓ΄). Ὅτι δὲ τὸ Ναύπλιον ἦν μέγα τέχνης κέντρον προλαβόντες εἴπομεν. Τοῦ ἑτέρου ζωγράφου τοῦ ὀνομάζοντος ἑαυτὸν Παπαζαχαρίαν εἰκονογράφον καὶ ζωγραφήσαντος εἰκόνας τῷ 1760 ἀγνοοῦμεν τὴν πατρίδα, μὴ σημειουμένην ὅπως καὶ ὑπὸ τοῦ Μανουήλου. Ἐν Καλαβρύτοις δὲ ὡς καὶ τοῖς περιχώροις (Κέρτεζη) συναντᾷ τις μικρὸν βραδύτερον καὶ τὸ ὄνομα ἄλλου ζωγράφου, τοῦ Ἀργυρίου Μαυρονικολάου, οὗ ἀδελφοὶ θὰ ἦσαν οἱ Θεόδωρος καὶ Παναγιώτης, ζωγράφοι, οἱ ζωγραφήσαντες ἐκεῖ γύρῳ, ἐν Τρικκάλοις, Ταρσῷ κλπ.

Ἐκτὸς δὲ τῶν δύο τούτων ἐπαρχιῶν καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῆς Πελοποννήσου, ἐν Κυνουρίᾳ, Μονεμβασίᾳ, Μεσσηνίᾳ κλπ. ὑπάρχουσιν οὐ μόνον ἀξιόλογοι μοναί, ἀλλὰ καὶ ἔργα καὶ ὀνόματα ζωγράφων σημαντικῶν. Θὰ ἦτο ἱκανῶς μέγα νὰ περιγράψῃ τις ἀνὰ μίαν τὰς μονὰς ταύτας, ἀπὸ τῆς μονῆς Λουκοῦς ἐν Κυνουρίᾳ μέχρι τῆς τῶν Βαρσῶν ἐν Μαντινείᾳ καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Βουλκάνου ἐν Μεσσηνίᾳ μέχρι τοῦ Ἑλκομένου τῆς Μονεμβασίας. Ἡ δὲ σχετικὴ ἀπαρίθμησις τῶν ἔργων ζωγράφων σημαντικῶν, οἷον τοῦ Γεωργίου Σταυριανοῦ, τῶν Σκορδίληδων, τοῦ Φιλοθέου, τοῦ Καλιδᾶ, τῶν Μόσχων, τοῦ Χατζῆ-Ἠλία, τοῦ Ζαχαρίου κλπ. θὰ ἀπῄτει καὶ χρόνον καὶ χῶρον ἱκανόν. Ἐν τούτοις ὅμως ὅτι συντομώτατα θ' ἀναφέρω τινὰς τῶν σπουδαιοτέρων τῆς Πελοποννήσου ζωγράφων πρὶν ἢ ἀκόμη εἰς τὴν Στερεὰν ὁδηγήσω τὸν ἀναγνώστην. Ὀφείλω δὲ καὶ πάλιν, ἐκτός τινων ἄλλων, νὰ μνημονεύσω τὸν ἀκάματον διδάσκαλον κ. Ζησίου ἐπισκεφθέντα καὶ ταῦτα τὰ μέρη καὶ σημειώσαντα τὰ ὀνόματα ζωγράφων ἱκανῶν. Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις γενικῶς ἀπαντᾷ τις ζωγράφους ἐκ πάντων τῶν μερῶν προερχομένους καὶ κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς τοῦ ΙϚ΄, ΙΖ΄ καὶ ΙΗ΄ αἰῶνος, ἀπὸ τῶν παλαιοτέρων Χατζῆ Ἠλία 162? (ͅΑΧΚ?΄) καὶ Μόσχου Δημητρίου 1638 (ͅΑΧΛΗ΄) μέχρι τοῦ νεωτέρου Σμυρναίου Χατζῆ Λαμπρινοῦ 1806 (ͅΑΩϚ΄) περιῆλθον τὴν Πελοπόννησον καὶ Κρῆτες, ὡς ὁ Ζαχαρίας Καστροφύλαξ (ͅΑΨΟΓ΄), ὁ Φιλόθεος ὁ ἱερομόναχος (ͅΑΨ΄), ὁ Γεώργιος ὁ Κρής, ὁ Ἀθανάσιος (ͅΑΨΛΗ΄) κλπ., καὶ Ἁγιορεῖται, ὡς ὁ Ἀγάπιος ἱερομόναχος (ΙΖ΄ αἰών), καὶ Ἠπειρῶται, ὡς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Παναγιώτης ὁ ζωγράφος τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Φενεοῦ, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐκ πολλῶν ἑλληνικῶν μερῶν. Οἱ περισσότεροι ὅμως εἶναι Πελοποννήσιοι Ναυπλιεῖς, Ἀργεῖοι καὶ Κορίνθιοι κατὰ τὸ πλεῖστον, συμποσούμενοι εἴς τινας δεκάδας.

Ἀλλ' ἐπιτροχάδην νῦν ἀναγράψωμεν τὰ ὀνόματα τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ζωγράφων ὅσοι σημαντικώτεροι εἶναι. Οὕτως ἐν Μαντινείᾳ ἀπαντᾷ ὁ Κρὴς Ζαχαρίας ὁ Καστροφύλαξ, ζωγραφήσας τὴν μονὴν Βαρσῶν. Ἀξία παρατηρήσεως εἶναι ἡ εἰκὼν ἡ παριστῶσα τὴν παρά-

στασιν τοῦ κλάδου τῆς ρίζης Ἰεσσαί, ἣν ἀπαντῶμεν συχνότατα καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ ζωγραφουμένην ὑπὸ ἑτέρων Κρητῶν ζωγράφων πρὸς χρῆσιν τοῦ κάτω μέρους τῶν διαστύλων μετὰ τοῦ Μελχισεδέκ, τῶν τριῶν Ἀγγέλων, τῆς Κλίμακος καὶ τῆς Βάτου. Τὴν σκηνὴν ταύτην ἀπαντῶμεν καὶ ἐν τῷ νάρθηκι τῆς Καισαριανῆς ποιηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ὑπάτου 1682 (ΑΧΠΒ) τῇ χορηγίᾳ τῆς περιφήμου ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας, ἡ ὁποία κατέφυγεν αὐτόθι ἕνεκα τοῦ ἐνσκήψαντος λοιμοῦ.

Ἐν Μεσσηνίᾳ, ἥτις ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότερον καλλιτεχνικὸν κέντρον μετὰ τὸ Ναύπλιον, ἀπαντῶσι τὰ ὀνόματα παλαιοτέρων ζωγράφων, τοῦ Χατζῆ Ἠλία ζωγραφήσαντος τὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου ἐν Καλάμαις τῷ 162? καὶ τοῦ σπουδαίου Δημητρίου τοῦ Μόσχου, ζωγραφήσαντος τὴν μονὴν Βουλκάνου ἐπὶ πατριάρχου Νεοφύτου τῷ 1638. Καὶ οἱ δύο οὗτοι ζωγράφοι ἐκτὸς τῆς παλαιότητος εἶναι σημαντικοὶ καὶ διὰ τὴν τεχνικὴν αὐτῶν, ἰδίᾳ δ' ὁ δεύτερος ὁ ὁποῖος Ναυπλιεὺς ὢν ἐζωγράφησε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του οὐχὶ ὀλίγας τοιχογραφίας, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἴπομεν.

Δρ Ν. Δ. Καλογερόπουλος.

ΜΙΚΡΑ ΑΡΘΡΑ

Ἀγαπᾶτε καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀδελφῶν σας.

«Τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε.»
Πέ. Α' β' 17.

Οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ ὅτι ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη εἶναι ἡ βάσις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Ἀλλ' ὁ ἀδελφός σου ἔχει σῶμα καὶ ψυχήν· φροντίζεις διὰ τὸ σῶμά του, τῷ δίδεις τροφήν, ἐνδυμασίαν, στέγην· κατὰ τὴν ὥραν δὲ τῆς ἀσθενείας διαρκῶς τὸν περιποιεῖσαι.

Τί πράττεις ὅμως διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου;

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης εἶχε παρατηρήσει μίαν ἡμέραν νέον τινά, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφωσιώθη ἰδιαζόντως. Ἠγάπησε τὴν ψυχήν του καὶ ὡδήγησεν αὐτὴν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἐνεπιστεύθη κατόπιν εἰς ἕνα φίλον του τὸν νέον τοῦτον. Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἐξ ἑνὸς μακρυνοῦ ταξειδίου ἐρωτᾷ ὁ ἅγιος Ἰωάννης περὶ τῆς ὑγείας τοῦ νέου ὄχι μόνον τῆς σωματικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς. Καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ τῷ ἀπαντήσωσιν: «Ἀπέθανεν!» Εἶχε πράγματι ὁ νέος ἐπιστρέψει εἰς τὸ σκότος καὶ εἶχε γίνει ἀρχηγὸς λῃστῶν.

Ὁ γέρων σκέπτεται πρὸς στιγμήν. Θέλει παντὶ τρόπῳ νὰ σώσῃ τὴν ψυχὴν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ καὶ χάριν αὐτῆς τῆς ἰδίας ἀλλὰ καὶ χάριν τοῦ Κυρίου. Ὑπακούων εἰς τὴν καρδίαν του καὶ μόνην, ριψοκινδυνεύει τὴν ζωήν του τρέχων εἰς τὰ ὄρη· συλλαμβάνεται ὑπὸ τῶν ληστῶν καὶ ὁδηγεῖται ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν: «Παιδί μου», τοῦ λέγει. Τόση ἀγάπη, τόση καλωσύνη συγκινεῖ τὸν νέον. Ἀφίνει τὴν φορὰν ταύτην διὰ παντὸς τὸ σκότος καὶ ὁδηγεῖ μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ φῶς τινὰς ἐκ τῶν συντρόφων του.

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λείπει ἀπὸ τὴν ἐποχήν μας, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λείπει ἀπὸ ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ ἀγάπη καὶ ἰδίως ἡ ἀγάπη διὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἄλλων.

Διὰ νὰ σώσωμεν τὴν ψυχὴν τοῦ τέκνου μας, τοῦ συζύγου μας, τοῦ φίλου μας, δὲν κάμνομεν τίποτε ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς θυσίας, τὰς ὁποίας ὑφιστάμεθα χάριν τῆς σωματικῆς αὐτῶν ὑγείας.

Ἂς ἀγαπῶμεν τελείως τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, καὶ ἂς μάθωμεν, ὅπως ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς τοῦ Κυρίου, ὅστις ἄλλοτε ἐνεπνέετο ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Αὐτοῦ, ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ἔχει τὴν δύναμιν διὰ νὰ ὁδηγῇ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως ἡ ἀγάπη.

(Ἐκ τοῦ γα[illegible]κοῦ) Ε. Α. Κ.

ΑΝΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ

Περίεργοι ἀντιλήψεις.

Ἐν τῷ ὑπὸ ἡμερομ. 14 Αὐγούστου φύλλῳ τῆς «Προόδου» ἀνέγνωμεν σημείωμα, ἐν ᾧ ἡ ὑπὸ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἀπόκτησις Τυπογραφείου χαρακτηρίζεται ὡς πολυτέλεια, ἀφοῦ σκοπός του θὰ εἶναι «νὰ ἐκτυπώνῃ ἕνα περιοδικὸν ἑβδομαδιαῖον καὶ τέσσαρας ἐγκυκλίους τὸν μῆνα».

Ὁ γράψας τὸ σημείωμα τοῦτο φαίνεται ἀγνοῶν τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς σπουδαιοτάτας ἀνάγκας, ἃς αὕτη ἐπείγεται νὰ θεραπεύσῃ διὰ τῆς ἱδρύσεως ἰδίου τυπογραφείου. Διὰ νὰ ἀποφασίσῃ ἡ ἱερὰ Μητρόπολις Ἀθηνῶν σήμερον νὰ ἀποκτήσῃ ἰδιόκτητον Τυπογραφεῖον, σημαίνει ὅτι δὲν θὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἐν αὐτῷ ἐκτύπωσιν μόνου τοῦ ἑβδομαδιαίου της περιοδικοῦ, οὔτε τῶν ἑκάστοτε ἐκδιδομένων ἐγκυκλίων. Τὸ φωτιστικὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι εὐρύτατον, εἶναι δὲ ἐκπληκτικὸν ὅτι ἐπὶ τόσας δεκαετηρίδας ἡ ἱερὰ Μητρόπολις Ἀθηνῶν δὲν ἐσκέφθη νὰ ἀποκτήσῃ ἰδικόν της Τυπογραφεῖον, τώρα δὲ μόλις προέβη εἰς πλήρωσιν τοῦ

μεγίστου κενοῦ. Ἡ εὐεργετικωτάτη διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας εἶναι κτῆμα κοινὸν καὶ κοινὸν μέσον ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως, πολιτισμοῦ καὶ προόδου. Λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ θεματοφύλαξ τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀληθοῦς μορφώσεως, τῶν ἀπορρεόντων ἀπὸ τοῦ θησαυροῦ τῶν θείων χριστιανικῶν διδασκαλιῶν, πρώτη πάντων αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ χειρίζηται τὸ θαυμάσιον τοῦτο ὄργανον πρὸς ὅσον ἔνεστιν εὐρυτάτην διάδοσιν τῆς πραγματικῆς ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως. Δὲν ὑπάρχει σήμερον μέγα κέντρον ἐκκλησιαστικὸν ἄνευ ἰδιοκτήτου τυπογραφείου· καθ' ἣν δ' ἐποχὴν καὶ ἐν δευτερευούσαις μητροπόλεσι καὶ ἐπισκοπαῖς σκέψις κρατεῖ περὶ ἀποκτήσεως τυπογραφείου διά τε τὴν ἐκτύπωσιν τῶν ἐκκλησ. περιοδικῶν καὶ διὰ τὰς καθ' ὅλου λοιπὰς ἀνάγκας τοῦ ποιμνίου, ἡ Μητρόπολις Ἀθηνῶν παραδόξως κατώρθωσε νὰ διατελῇ μακρὰν τῆς κινήσεως ταύτης, μολονότι εὑρισκομένη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐλευθέρας πνευματικῆς κινήσεως τοῦ ἔθνους καὶ ἐν μικρᾷ ἀποστάσει ἀπὸ τοῦ μοναδικοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Θεολογικῆς του Σχολῆς, ἔνθα καλλιεργεῖται ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη.

Ἀλλ' ἰδίᾳ σήμερον, ὁπότε μετὰ τοῦ ἐλευθέρου Κράτους ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας εὐρύνεται καὶ νέα προβλήματα ἐκπολιτισμοῦ καὶ ἀναπτύξεως τοῦ χριστιανικοῦ της πληρώματος ἐκπηδοῦν εἰς τὸ μέσον, ἡ ἰθύνουσα καὶ χειραγωγοῦσα τὸ χριστιανικὸν ποίμνιον ἱεραρχία ἀναλαμβάνει πρὸς αὐτὸ εὐρείας καὶ ἐπιτακτικὰς ὑποχρεώσεις, εἰς ἃς δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀνταποκριθῇ, ἐὰν ὑστέρει εἰς τὰ φωτιστικὰ σύγχρονα μέσα, τῶν ὁποίων τὸ κυριώτατον εἶναι ὁ ἔντυπος λόγος.

Δὲν γνωρίζουν λοιπὸν τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύουσι νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἀντιπροοδευτικοὶ ὅσοι ξενίζονται διὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Μητροπόλεως ν' ἀποκτήσῃ ἴδιον τυπογραφεῖον.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐκκλησιαστικά.

Ἡ Ἐκκλησ. Ἀποστολὴ εἰς Ἀμερικήν. — Κατὰ τηλεγραφήματα ἐκ Νέας Ὑόρκης ἀπὸ 16 ὑπερμεσοῦντος, ἡ ὑπὸ τὸν Πανιερ. Μητροπ. Ἀθηνῶν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀποστολὴ ἀφίκετο αἰσίως εἰς Νέαν Ὑόρκην, ἔνθα ὑπεδέχθησαν αὐτὴν αἱ αὐτόθι ἑλληνικαὶ προξενικαὶ καὶ κοινοτικαὶ ἀρχαί. Περισσοτέρας λεπτομερείας θ' ἀναγράψωμεν ἐν τῷ ἑπομένῳ φύλλῳ.

— Ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Πολύκαρπος διερχόμενος δι' Ἀθηνῶν παρέδωκεν εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν 500 δρ. ὑπὲρ τοῦ Οἴκου Τυφλῶν ἐξ εἰσφορῶν τῆς ἐπαρχίας του.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ: Ἀθηνῶν δρχ. 10, Ἐπαρχιῶν δρχ. 12, Ἐξωτερικοῦ δρχ. 15. Ἕκαστον τεῦχος δρχ. 0.35.

Γραφεῖα ἐν τῇ ἱ. Μητροπόλει Ἀθηνῶν.
Διευθυντὴς ΧΑΡΙΛ. Ι. ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ